

LUDO STYNEN

Jan Frans Willems. Vader van de Vlaamse beweging

Antwerpen, De Bezige Bij, 2012, 507 p.

Ludo Stynen is reeds vele jaren actief als auteur van omstandige biografieën van figuren uit de 19de eeuw. Figuren die altijd wel ergens op het grensvlak tussen literatuur en Vlaamse beweging te situeren zijn. Niet zelden ook figuren die van liberale signatuur waren. In 2006 verscheen een boek van zijn hand over Tony Bergmann. Thans is weerom een doorwrocht werk verschenen, over Jan Frans Willems (1794-1846). Willems, boegbeeld van de taalminnaren, filoloog, theaterman, literatuurhistoricus en bezieler van een eerste generatie verdedigers van de Nederlandse taal binnen het onafhankelijke België, werd omwille van die rol al eens omschreven als “vader van de Vlaamse beweging”. En dat is dan ook de ondertitel van het boek geworden. Als zodanig werd of wordt hij zo nu en dan nog eens herdacht (voorheen gebeurde dan al eens vaker, ook door rechts autoritaire stromingen van de Vlaamse beweging overigens), onder meer door het naar hem genoemde Willemsfonds. Maar daarbuiten is Willems vandaag toch een eerder vergeten figuur geworden, althans toch buiten een beperkte kring van specialisten.

Ludo Stynen opent daarom zijn studie met de vraag of het uiteindelijk nog wel de moeite loont om over deze figuur een omvangrijk boek te plegen. Na de lectuur van dit erg vlot geschreven werk, beantwoorden we die vraag graag positief. Het beeld dat we van Jan Frans Willems krijgen is immers een stuk interessanter dan men zou kunnen vermoeden. Dat ligt niet alleen door het bij elkaar brengen van de her en der in de literatuur

beschikbare informatie – die de ingewijden ook wel bezaten – maar ook door een aantal toevoegingen van Stynen, die, op basis van het eerder beperkt beschikbare bronnenmateriaal (vooral correspondentie van Willems), een erg levendig beeld schetst van de man achter de ambtenaar-filoloog. En die zijn rol op diverse gebieden preciezer afweegt dan voordien was gebeurd. Ik denk hier aan de plaats van toneel in de carrière van Willems, vooral belangrijk in de eerste Antwerpse fases van zijn publiek leven, maar iets minder prominent met de Gentse rederijderskamer De Fontaine gerelateerd dan lang was aangenomen.

Ludo Stynen maakt Willems ook interessant door het genuanceerd afwegen van de diverse, soms wat contradictorische aspecten van de man. Willems kwam uit ouder werk al eens naar voren als een draaier en al evenzeer als een weinig strijdbare figuur. Zijn uiteindelijke ‘bekering’ tot het nieuwe België na enkele orangistische jaren of zijn latere neiging om zoveel mogelijk in de gunst te komen bij de hooggeplaatsten van het Belgisch politiek bestel. Het heeft allemaal ongetwijfeld toe bijgedragen tot een niet altijd even flatterend beeld. Indien Willems dan al waardering genoot voor zijn rol in de herontdekking van het Zuid-Nederlands literair patrimonium (voor de Reinaert vooral), dan was zijn politieke profilering – ook in taalpolitieke materies – minder een voorwerp van lof. De auteur plaatst dat allemaal in een kader waarbij de betekenis van één en ander veel beter te begrijpen is.

Vooreerst blijkt dat Jan Frans Willems best scherp van zich af kon bijten en voor deze of gene ‘goede zaak’ een scherpe pen durfde hanteren. Zo was hij in de spellingoorlog erg militant tegen de particularis-

tische, West-Vlaamse tendensen die zo ver mogelijk van de Noord-Nederlandse spelling wilden uitkomen. Dat hij politiek niet altijd even eenduidig was, is onbetwistbaar, maar hij was niet meer een 'girouette' dan de zoveel anderen (er werd in die jaren zowaar een hele encyclopedie gewijd aan deze categorie ...), niet meer dus al die soms zelfs bepaald succesvolle tijdgenoten die doorheen de snelle regimewisselingen van de vroege 19de eeuw er het beste van probeerden te maken. Overigens kreeg Willems daarbij al eens steviger klappen dan anderen. Stynen toont aan dat de sanctie die hij in het jonge België kreeg omwille van zijn Nederlandse sympathieën, de zogeheten 'ballingschap' in Eeklo, voor Willems inderdaad een flinke klap was, al was het maar omdat de inkomensderving bepaald niet gering bleek. Anderzijds is het zo dat Willems functioneerde in een tijdsgewricht waarin de grenzen tussen de politieke stromingen nog niet ten volle waren uitgekristalliseerd.

Jan Frans Willems was min of meer liberaal, maar had nog steeds goede contacten met de katholieke overzijde. En ook taalkundig was niet alles al zo duidelijk – zelf gebruikte hij trouwens vrij vaak de Franse taal. Wat Stynen ook doet, aan het einde van het boek, is Willems' plaats afwegen aan de meer theoretische literatuur over natievorming en nationalisme. Hij refereert – grotendeels dan uit tweede hand – aan de drie-fasen-theorie van Miroslav Hroch en besteedt met de obligate verwijzing naar Eric Hobsbawm ook wat aandacht aan de constructivistische literatuur ter zake. Daar is de auteur misschien iets minder overtuigend. Vooral omdat hij klaarblijkelijk minder zicht heeft op de bijdrage van etnosymbolistische school aan het nationalisme-debat. Die wijst

nochtans op het belang de herontdekking van culturele artefacten van de oude etnie waaraan moderne nationalismen zich trachten te verbinden, met andere woorden precies een sleutelaspect van Willems' intellectuele activiteit als bezorger van Middel-Nederlandse teksten. Hier voelt men dat de auteur toch iets meer een literatuurhistoricus is dan wel een historicus van nationale bewegingen. Dat doet echter niet af aan de waarde van een boek dat ieder vorser die over de vroege Vlaamse beweging werkt zeker ter hand zal moeten nemen.

Jeffrey Tyssens

